

FUTBOL HAKEMLERİNİN HAKEMLİK GEÇMİŞLERİ VE SPORCULUK GEÇMİŞLERİNİN TUTARLI KARAR VERMEDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Hamdi PEPE* Kemal FİLİZ* Kadir PEPE* Süleyman CAN**

ÖZET

Sporla başarıyı etki eden en önemli faktörlerden birisi hakemin davranışdır. Spor karşılaşmalarını yöneten hakemler, taraflı davranarak yada bilerek yada bilmeyerek yaptığı hatalarla bir tarafın yenilmesini yada kazanmasını sağlayabilmektedir. Bu tür durumları her branşta gördüğümüz gibi futbol branşında da daha çok görmekteyiz. Hakemler spor karşılaşmalarının vazgeçilmez öğeleri olup, Spor olgusu içinde en uygun yaşaması gereken gurubu oluşturmaktadır. Karar organlarına geçmişten günümüze hatta gelecekte eleştiriler en sert şekilde dünyanın her tarafında yapılmaktadır. Bundan dolayı hakemleri tanımak olumsuzlukların düzeltilmesi için bek rauntunu bilinmesi çok önemlidir.

Araştırmanın evreni Konya ve Kütahya illeri örneklem gurubunu ise bu illerdeki bölge hakem komitesi listelerinden Tesadüfü olarak seçilen 52 kişilik futbol hakemi oluşturmaktadır. Veriler anket tekniği ile elde edilmiş, değerlendirmede % frekansları ve χ^2 kullanılmıştır.

Sonuçta hakemlerin en az lise mezunu ve genelinin devlet memuru gelirlerinin 100-150 milyon civarında olduğu hakemlik süreleri ağırlıklı olarak 3-9 yıl arasında yoğunlaştığı hakemliği sevdiği için yaptıklarını genel itibarıyla 20 yaş üzerinde normal dağılım gösterdikleri görülmüştür.

Hakemlik sırasında, dışarıdan etkilenme-dikleri ve kararlarda kendi yorumlarından, tecrübelerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar kelime: Futbol, Hakem, Karar verme

SUMMARY

Investigation of referee and sports past Effect on consistency decrees of football referees. Referees behavior is one of the important factors affecting the successful in sports. Biased behavior, conscious or unconcious mistakes of the referees may alter the results br winning of one part and losing of other. This type of behavior are seen more frequently in football match than othes sports. Referees

* Gazi Ün. Beden Eğt. ve Spor Y.O.

* Gazi Ün. Beden Eğt. ve Spor Y.O.

* Gazi Ün. Beden Eğt. ve Spor Y.O.

** Atatürk Ün. Beden Eğt. ve Spor Y.O.

are the part that can not be given up and represent the group who might Live suitably. Decision organs were subjected to hard criticism in the past an will continue to be in the future world wide. So it is very important to reconise the background in or to know the referees and correct their negatives.

The universe of the investigation was Konya and Kütahya province, sampling group consist of 52 referee sampled randomly from the referee kist of the above mentioned two province the data analyzed using inquiry technology to obtain frequencies % and X_2 (chi- squares):⁷

The results showed that the referees were at least secondry school graduate with monthly 100-1500 milyon TL salary. Their referee period range was 3-6 years In generaly their age was above 20years and they became referee due to their love to this job. They determined that they made their decicision according to their experince, comment without being in fluenced by any external effect in any way.

Key word: Football, Referee, Making decision

GİRİŞ

Çağın sporu olarak bilinen ve kitleleri arkasında sürükleyen futbol oyunu teknolojinin ilerlemesi ile birlikte tüm dünyada zaman, zaman en önemli olay özelliğini kazanmıştır. Kitle iletişim araçlarının gelişimi bilhassa Televizyonun gelişimi Futbolun heyecanını stadlardan alarak evlere kadar getirmiştir(1). Toplum üzerinde bu denli etkisi olan futbol oyununun genelleşmiş tanımının, iki takım arasında küre şeklindeki bir topu sadece ayak vücut, ve kafa vuruşları ile eller hariç olmak üzere topu rakip kaleye sokmaya hedef tutan oyun (2). Şeklinde yapıldığını görüyoruz.

Futbol oyunu üç ana başlıkta toplarsak sporu yapanlar, sporu seyir edenler ve sporu yönetenler şeklinde yapabiliriz. Bizim üçüncü olarak ele aldığımız sporu yönetenler kısmında sahada bizzat karar veren ve o müsabakanın kaderini elinde bulunduran hakemler sporun vazgeçilmez ögesidir.

Hakemlerin futbol oyunundaki önemi anlaşıldıkça, geniş yetki ve sorumluluklar verilmiştir. 1893 yılında Harrow'da ilk resmi futbol birliği kurulmuş bu kurul hakemlerin kararlarına kesinlikle itiraz edilmeyeceğini karara bağlanmış, Chelton'da da yapılan bir toplantıda maçlarda bir orta hakem, iki yardımcı hakemin görev alması uygun görülmüştür. İleri yıllarda hakemlerin yetkileri daha da artırılmış, oyuncu ihraç etme, ve bunu bir raporla ulusal kurula vermek yetkileri verilmiştir (3). Bu yetkiler genişletilerek günümüzde' de devam etmektedir.

Maçlarda bu denli yetkisi olan hakemler, çok dikkatli yerinde ve zamanında uygun kararını vermek zorundadır. Aksi takdirde yanlış bir hata bir tarafın yenilmesine neden olmaktadır. Çünkü verilen karar geri alınamamaktadır. Bu durumdan çoğu kere bazı maçlarda yaşamaktayız.

Bundan dolayı hakem faktörü spor olayı içinde en uygun yaşaması gereken grubu oluşturmaktadır. Karar organlarına, geçmişten günümüze hatta gelecekte de eleştirilerin en sert şekilleri dünyanın her tarafından da yapılmaktadır. Hakemleri tanımak ve olumsuzluklarının düzeltilmesi için, hakemlerin bekauntunun bilinmesi çok önemlidir.

Bu çalışmanın amacı; bu durumun ortaya çıkartılması ve bizden sonraki araştırmacılara ışık tutmaktır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın materyalinin örneklem grubunu oluşturan Konya ve Kütahya hakemleri ile örneklem grubuna uygulanan 19 soruluk ankettir.

Araştırma genel tarama modeli şeklinde yürütülmüştür. Literatür taraması, hem tarihi gelişimi sergileyecek hem de aydınlatıcı bilgiler verecek bir kaynak taraması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Bölge hakem komitesi listelerinden tesadüfi yollardan seçilen 52 hakeme bu anket uygulanmıştır. Anket Konya ve Kütahya bölgesindeki hakemlere tek tek uygulanmıştır. Hakemlerin anketlere verdikleri cevapların istatistiki çalışmasında % frekansları ve X^2 kullanılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Hakemlerin genel itibariyle mesleklerini Memur ve serbest meslek, eğitim durumlarının en az lise mezunu, ekonomik gelirleri 100.000.000 ile 150.000.000.Tl arasında yoğunlaştığı %50 sinin il hakemi olduğu görülmektedir. Hakemlerin çoğu haftada yapılan kritik toplantılarına ve antrenmanlara katıldıkları katıldıklarını belirtmektedirler. Seyircilerin olumsuz tezahuratlarından etkilenmediklerini oynadıkları futbolun maç yönetiminde kendilerine katkıda bulunduğunu genel olarak sahada oyun kurallarını uygulamada kendi yorumlarını kattıklarını, ve yardımcı hakemle sürekli ilişki içinde olduklarını, gözlemcinin kendileri hakkında olumsuz düşüncelerinden endişe duymadıklarını görüyoruz.

Sonuç olarak, hakemlerin tutarlı karar vermelerinde geçmişte oynadıkları futbol-dan ve tecrübelerinden yararlandıklarını söyleyebiliriz. Elbet deki sosyo- ekonomik durumunda olumlu veya olumsuz etkileri olacaktır. Bundan dolayı futbol hakemlerini tarafsız bir hakemlik yapmaları ve çeşitli nedenlerden etkilenmemeleri için belli bir sosyo-ekonomik düzeye getirmeliyiz.

BULGULAR

Tablo:I Futbol Hakemlerinin Öğrenim Durumları

Öğrenim Düzeyi	F	%
Lise	27	51,9
Yüksekokul	25	48,1
<i>Ortaokul</i>	0	0
İlkokul	0	0

Öğrenim düzeyi ile ilgili yapılan taramada futbol hakemlerinin %51,9'nun lise, ve %48,1'inin ise yüksekokul mezunu olduğu görülmüştür. Genel olarak futbol hakemleri yüksek bir öğrenim düzeyine sahiptirler.

Tablo:II Futbol Hakemlerinin Meslekleri

Meslekleri	F	%
İşçi	0	0
Memur	23	44.2
Ordu	13	25.0
Serbest	16	30.8

Futbol hakemlerinin asıl meslekleriyle ilgili soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde; hakemlerinin %44.2'sinin asıl mesleklerinin memur, %25'inin ordu mensubu ve %30.8'inin ise serbest meslek mensubu görülmektedir. Genel hakemlerin memur ve serbest meslek kökenli olduğu görülmektedir.

Tablo III: Futbol hakemlerinin Aylık Gelirleri

Aylık Gelir	F	%
33.800.000-78.000.000	3	5.8
78.100.000-82.000.000	2	3.8
82.100.000-120.000.000	21	40.4
120.100.000-150.000.000	14	26.9
150.100.000-180.100.000TL	5	9.6
180.100.000TL ve Yukarısı	7	13.5

Futbol hakemlerinin aylık gelirleri ayrıntılı olarak incelendiğinde; hakemlerin %5'inin 33.800.000-78.000.000 TL, %3.8'inin 78.100.000-82.000.000 TL, %40.4'ünün 82.100.000-120.000.000 TL, %26.9'unun 120.100.000-150.000.000 TL, %9.6'sinin 150.100.000-80.100.000 TL ve %13.5'inin ise 180.100.000 TL'nin üzerinde bir gelire sahip oldukları görülmüştür. Hakemlerin ağırlıklı olarak 82.100.000 TL ile 150.000.000 TL arasında değişen miktarlarda gelirlere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo: IV Kaç Yıldır Hakemlik Yapıyorsunuz?

Yıl	F	%
1-2	9	17.3
3-6	23	44.2
7-9	16	30.8
10-12	3	5.8
12-üzeri	1	1.9

Araştırma kapsamımızdaki hakemlerin kaç yıldır bu görevi icra ettiklerine ilişkin soruya; hakemlerin %17.3'ü 1-2 yıl, %44.2'si 3-6 yıl, %30.8'i 7-9 yıl, %5.8'i 10-12 yıl ve %1.9'da 12 yılın üzerinde hakemlik yaptıklarını belirtmişlerdir. Ağırlıklı olarak hakemlerin 3-9 yıl arasında yoğunlaştıkları görülmektedir.

Tablo: V Futbol hakemliğinde haftada bir kez düzenlenen kritik yapma toplantılarına katılıyor musunuz?

	F	%
Evet	50	96.2
Hayır	2	3.8

Futbol hakemliğinde haftada bir kez düzenlenen kritik yapma toplantılarına katılıyor musunuz? Şeklindeki soruya hakemlerin %96.2'si evet ve %3.8'i hayır cevabını vermişlerdir. Hakemlerin çoğunluğu bu toplantılara katılmaktadır.

Tablo:VI Hangi klasmanda hakemsiniz?

	F	%
Aday hakem	5	9.6
İl hakemi	26	50
Alt klasman hakem	11	21.2
Klasman hakemi	6	11.5
Üst klasman hakemi	4	7.7
FİFA hakemi	0	0

Araştırma kapsamındaki hakemlerin %9.6'sı aday hakem, %50'si il hakemi, %21.2'si alt klasman hakemi, %11.5'i klasman hakemi ve % 7.7'si üst klasman hakemidir. Bu toplantılara katılmaktadır.

Tablo:VII Haftada iki kez düzenlenen antrenmana katılıyormu-sunuz?

	F	%
Evet	51	98.8
Hayır	1	1.2

Haftada iki kez düzenlenen antrenmana katılıyor musunuz? Şeklindeki soruya hakemlerin %98.8'i evet ve %1.2'si ise hayır şeklinde cevaplar vermişlerdir. Hakemlerin büyük bir çoğunluğu antrenmanlara düzenli olarak katılmaktadır.

Tablo:VIII Geçmişte oynamış olduğunuz futbolun maç yönetimindeki katkıları nelerdir?

	F	%
Kural bilgisi yönünden olumlu katkısı var	7	13.5
Uygulama bilgisi yönünden katkısı var	3	5.8
Sporcu psikolojisi yönünden katkısı var	8	15.4
Sahadaki davranışlar açısından faydası var	1	1.9
Hepsi	33	63.5

Hakemler geçmişteki oynamış oldukları futbolun, %13.5'i kural bilgisi yönünden olumlu katkısı olduğu; %5.8'i uygulama bilgisi açısından, %15.4'ü sporcu psikolojisi açısından, %1.9'u

sahadaki davranışlar açısından ve %63.5 ise yukarıdaki tüm durumlar açısından katkısı olduğunu ifade etmişlerdir. Geçmişte oynanmış olan futbol bu seçeneklerin hepsi açısından etkilidir.

Tablo:IX Seyircinin olumsuz tezahüratından etkilenir misiniz?

	F	%
Evet	2	3.8
Hayır	44	84.6
Kısmen	6	11.5

Seyircinin olumsuz tezahüratından etkilenir misiniz? Şeklindeki soruya hakemlerin %3.8'i evet, %84.6'sı hayır ve %11.5'i kısmen cevabını vermişlerdir. Hakemlerin genel olarak olumsuz tezahürattan etkilenmedikleri görülmektedir.

Tablo:X Sahada oyun kurallarını uygularken kendi yorumunuza katılıyor musunuz?

	F	%
Evet	42	80.8
Kısmen	4	7.7
Hayır	6	11.5

Sahada oyun kurallarını uygularken kendi yorumunuza katılıyor musunuz? Şeklindeki soruya hakemlerin %80.8'i evet, %7.7'si kısmen ve %11.5'i ise hayır cevabını vermişlerdir. Hakemler ağırlıklı olarak oyun kurallarının uygulanması esnasında kendi yorum ve görüşlerini haklı bulmaktadırlar.

Tablo:XI Saha içerisinde yardımcı hakemlerle sürekli iletişim kurar mısınız?

	F	%
Evet	47	90.4
Kısmen	1	1.9
Hayır	4	7.7

Saha içerisinde yardımcı hakemlerle sürekli iletişim kurar mısınız? Şeklindeki soruya hakemlerin %90.4'ü evet, %1.9'u kısmen ve %7.7'si ise hayır cevabını vermiştir. Hakemlerin büyük bir çoğunluğu yan hakemlerle sürekli iletişim kurmaktadır.

Tablo:XII Gözlemcinin hakkı-nızda olumsuz düşünmesinden endişe duyar mısınız?

	F	%
Evet	7	13.5
Kısmen	8	15.4
Hayır	37	71.2

Gözlemcinin hakkınızda olumsuz düşünmesinden endişe duyar mısınız? Şeklindeki soruya hakemlerin %13.5'i evet, %15.4'ü kısmen ve %71.2'si ise hayır cevabını vermişlerdir. Genel olarak hakemlerin büyük bir çoğunluğu gözlemciler hakkında endişe duyma-maktadırlar.

**Tablo:XIII Hakemlerin Geçmişte Lisanslı Olarak futbol Oynamaları ile Yorumları
Arasındaki İlişki**

	Evet	Hayır	Kısmen
Lisanslı	26.46	6.10	4.07
Lisanssız	8.14	7.13	5.09

$$X^2=4.55 \quad P=0.04 \quad P<0.05$$

Hakemlerin geçmişteki lisanslı olarak futbol oynamaları ile mevcut yorumları arasındaki ilişki X^2 testi ile hesaplanmıştır. Hesaplanan X^2 değeri 4.55 bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlara göre 0.05 manidarlık düzeyinde geçmişte lisanslı futbol oynama ile hakem yorumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Detaylı analizlere göre özellikle lisanslı futbol oynayan hakemlerin yorumlarında geçmişteki oyun tecrübelerinden yararlandıkları görülmektedir.

KAYNAKLAR

1. "Futbolun Ülkemizdeki ve Dünyadaki yeri" Milliyet Spor Dergisi, İstanbul, 21 Mayıs 1986.
2. "Futbolun Ülkemizdeki ve Dünyadaki yeri" Yankı Dergisi, 2 Temmuz 1986.
3. Türk Futbol Tarihi, Eski Türk Boyların- da Ayak topu; 1904- 1911.cilt 1.